

De Taal van Helmond

Stukskes over ons stadsdialect door Jos Leenen

					
skats	zôk	sûk	wèp	bört	fyts
					
aap	skôôp	skûûn	èèj	bööl	ryyk
					
pàn	zòn	küs	skip	mug	bón
					
màànt	hòònt	uul	skeet	drøøf	skool
					
vos	zaag	ġàt	skèñk	riñ	vèèreke

Hèlemòns Léérpléñkske mi de 26 **klínkers** in ut rôwt, 16 **meedeklínkers** in ut zwart èn **g, ġ, ñ** in ut gruin. Mi afbeldiñe vån Erit de Roeper.

*Umdè ut Hèlemòns dè verdyynt is òns dyelèkt àlvàst klañkzôôjver vástġeleet
vur straks às de lèèsten Hèlemònse mèns is ôôjtġeprôt.*

Omdat het Helmonds dat verdient is ons dialect alvast klankzuiver vastgelegd
voor straks als de laatste Helmonder is uitgepraat.

Hellemonds/Hellemons/Hèlemòns

Om u uit de droom te helpen; hierboven staat 3 keer hetzelfde, d.w.z. u dient bovenstaande 3x hetzelfde uit te spreken. Alleen de spelling is anders. Daarmee wil ik nog eens onderstrepen: Spelling is geen taal. Spelling zou de taal, hoe je die uitspreekt, nooit mogen aansturen. Als je overdreven articuleert omdat je er van overtuigd bent correct te spreken door bv. de 't' in kastje en zachtjes en postzegel te laten horen, dan doe je aan spellinguitspraak. Je hoort normaal gesproken de 't' niet te horen, alleen maar te schrijven. Dat hebben we zo afgesproken, alleen betweters (Ik dacht als kind dat het bedweter was.) gaan daar niet in mee. Zij laten de spelling bepalen hoe je het uitspreekt. Maar spelling komt altijd na taal. Knøøp dè in ûw óre! Aanvankelijk was spelling niet meer dan een hulpmiddel om wat je zei zo eenduidig mogelijk weer te geven. Dat heeft zich in de loop van de tijd wel even anders ontwikkeld. We investeren nu niet voor niets 6 jaren van ons leven (vroeger op de lagere school, nu op de basisschool) om alle spellingregels en daarmee het lezen onder de knie te krijgen. Dan nog slaagt een groot gedeelte (in Helmond 17%; één op de zes Helmonders) er niet in en wordt als laaggeletterd beschouwd. Als je al zo ver gekomen bent met het lezen van dit stukje in De Loop, dan behoort je dus tot de geletterden. Laat dat even doordringen en prijs jezelf gelukkig. Maar misprijs met zijn vijven nooit die zesde. Het is geen keuze om laaggeletterd te zijn. Onze onvoorstelbare, want onvoorspelbare spelling is er op zijn zachtst gezegd mede schuldig aan om niet te zeggen de boosdoener. Knøøp dè dån ók mar in ûw óre!

Over spelling en laaggeletterdheid

Er zijn vele redenen te bedenken waardoor het iemand als kind niet gelukt is om tot lezen te komen. Maar één belangrijke oorzaak wordt m.i. over het hoofd gezien: onze spelling. De loze kreet: "Lees nou maar gewoon wat er staat," gaat al lang niet meer op. Zo nodeloos ingewikkeld is onze huidige spelling, dat je beter kunt beweren: "Lees eigenlijk maar wat er niet staat!" Om een stevig gesloten deur proberen in te trappen: het Nederlands maakt volgens mijn telling (over betweters gesproken) gebruik van 73 lettertekens en vaste lettercombinaties (klinkers, medeklinkers en tweeklanken).

Dat is dus heel wat meer dan de voorgeschotelde 26 letters van ons alfabet. Blijf het maar daarbij. Met die 73 lettertekens en vaste lettercombinaties kom ik vervolgens aan 147 verschillende lees- of uitspraakmogelijkheden. Dat is de voorlopige stand. De volledige lijst is te uitgebreid om hier met u te delen, maar is te raadplegen op de website (zie spelling).

Klètje De volgende uitspraak die ik lang geleden ergens gelezen heb, is me altijd bijgebleven. Het typeert hoe men vroeger dacht te weten hoe het hoorde om vervolgens een mening te spuien. Wel zeer verhullend, zodat alleen de goede verstaander deelgenoot werd gemaakt. Roddel ten top. Het betreft in dit geval een ongetrouwde vrouw die in verwachting was, maar zelf niet precies wist van wie dan wel. Dat moest gedeeld worden, maar niet openlijk. De norm was dat je zo'n schandelijke kwestie netjes verpakte. Omdat in die tijd snuifdozen nog wel in zwang waren, kon over haar gezegd worden: "Ze hi ôôjt zóvøøl døøskes ġesnóve, dè ze ny mèr wit vàn wèlek dè ze mût nyyze."

Jos Leenen

www.detaalvanhelmond.nl